

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ЛІЗИНГУ ТА ОРЕНДИ

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE ECONOMIC ESSENCE OF LEASING AND RENT

УДК 330.341.1:621.395

Петрашевська А.Д.

д. е. н., доцент
Одеська національна академія зв'язку
імені О.С. Попова

Яцкевич І.В.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної
та фінансової політики
Одеський регіональний інститут
державного управління
Національного інституту державного
управління

при Президентові України

Процей А.С.

студент
Одеська національна академія зв'язку
імені О.С. Попова

Petrashevskaya Angelina

Odessa National Academy
of Telecommunications
named after A.S. Popov

Jackiewicz Inna

Odessa Regional Institute
of Public Administration
National Institute of Public Administration
under the President of Ukraine

Protsei Anna

Odessa National Academy
of Telecommunications
named after A.S. Popov

У статті розглянуто види кредитів в негрошових формах, проведено порівняльну характеристику їх переваг не недоліків задля обґрунтування найбільш вигідного способу кредитування. Також проаналізовано, згруповано основні наукові підходи до розуміння сутності понять «лізинг» та «оренда». Визначено переваги застосування оренди та лізингу в господарській діяльності підприємства. Досить часто виникають ситуації, коли господарюючий суб'єкт не має можливості придбати у власність потрібний йому об'єкт. Саме в таких ситуаціях поширеними є оренда та лізинг. Оренда та лізинг є незвичайними угодами, що дають змогу отримувати в користування будь-яке майно без володіння потрібною сумою коштів для покупки. Такі угоди мають як подібні риси, так і значущі відмінності. Якщо людині або фірмі потрібно отримати в користування певний об'єкт, то слід оцінити плюси й мінуси кожного варіанта оформлення. Відмінності лізингу від оренди вважаються істотними, тому рішення має бути обґрунтованим.

Ключові слова: кредит, оренда, лізинг, лізингодавець, лізингодержувач, орендар, орендодавець.

В статье рассмотрены виды кредитов в неденежных формах, проведена сравни-

тельная характеристика их преимуществ и недостатков с целью обоснования наиболее выгодного способа кредитования. Также проанализированы, сгруппированы основные научные подходы к пониманию сущности понятий «лизинг» и «аренда». Определены преимущества применения аренды и лизинга в хозяйственной деятельности предприятия. Достаточно часто возникают ситуации, когда хозяйствующий субъект не имеет возможности приобрести в собственность нужный ему объект. Именно в таких ситуациях распространенными являются аренда и лизинг. Аренда и лизинг являются необычными соглашениями, позволяющими получить в пользование любое имущество без владения нужной суммой средств для покупки. Такие соглашения имеют как сходные черты, так и значительные отличия. Если человеку или фирме нужно получить в пользование определенный объект, то следует оценить плюсы и минусы каждого варианта оформления. Отличия лизинга от аренды считаются существенными, поэтому решение должно быть обоснованным.

Ключевые слова: кредит, аренда, лизинг, лизингодатель, лизингополучатель, арендатор, арендодатель.

The article discusses the types of loans in non-monetary forms; a comparative description of their preferences is not deficiencies to justify the most profitable way of lending. The main scientific approaches to understanding the essence of the concept of "leasing" and "rent" are also analyzed and grouped. Advantages of rent and leasing in the economic activity of the enterprise are determined. Quite often there are situations when an economic entity is not able to acquire the property it needs. It is in such situations that rental or leasing is common. Renting and leasing are unusual agreements that allow you to receive any property for use without having the necessary amount of funds to purchase. These agreements have similar features as well as significant differences. If a person or company needs to get a certain object for use, then the advantages and disadvantages of each design option should be evaluated. The differences in rent from leasing are considered significant, therefore the decision must be justified. Rent is the transfer of the use of movable or immovable property into the hands of someone who needs it, for a pay. At the end of the period of use of the property the contract can be extended. Otherwise, the object of the agreement is returned to the hands of the owner. In recent decades, among the Ukrainian industrial enterprises, the popularity of the leasing of production machines, equipment, etc. has been rapidly increasing. Leasing is one of the most interesting forms of investment that can significantly revive the process of updating production through the expansion and updating of the lessee's material and technical base. The effective effect of leasing on the process of reproduction of fixed assets and the normalization of the financial and economic situation of enterprises is explained by the potential opportunities embodied in the leasing form of entrepreneurial activity, namely, the right to own and use property. An alternative way to achieve these goals is to rent. Rent is a relationship between legal entities in which the leased property can be bought out by the lessee (tenant). In this case, the person who received the property in use makes monthly payments within a certain time. And only then, after the residual contribution, the property can be transferred by agreement of the parties to the tenant.

Key words: credit, rent, leasing, lessor, lessee, tenant, lessor.

Постановка проблеми. На сучасному етапі широко застосовуються кредити в негрошових формах, а саме товарний кредит, оренда та лізинг, що є її різновидом. В останні десятиріччя серед українських промислових підприємств стрімко зростає популярність лізингу виробничих верстатів, обладнання тощо. Лізинг є однією з найцікавіших форм інвестування, що здатна значно поживити процес оновлення виробництва через

розширення та оновлення матеріально-технічної бази лізингодержувача. Альтернативним шляхом досягнення вказаних цілей є оренда, тому своєчасним та актуальним питанням є визначення економічної сутності як оренди, так і лізингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми економічної сутності оренди та лізингу займалися такі вчені, як О.В. Васильчишин, М.І. Лещенко, А.Д. Петрашевська, В.Е. Бочков,

Ю.І. Демин. Однак, незважаючи на наявні дослідження цього питання, актуальним залишається визначення особливостей лізингу та оренди в сучасних умовах господарювання.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розв'язанні економічної сутності кредиту в негрошовій формі; виявленні переваг та недоліків лізингу та оренди; обґрунтуванні найбільш вигідного способу залучення необоротних активів у господарську діяльність господарюючого суб'єкта з огляду на проведений аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головний зміст фінансової діяльності підприємства (організації) полягає в належному забезпеченні фінансування. Важливою формою фінансування є кредит, тобто платне надання грошей або інших цінностей у борг на певний час. Залучення кредитних коштів розширює фінансові можливості підприємства, але водночас створює ризик, пов'язаний з необхідністю повернення боргів у майбутньому та сплати відсотків за користування позиченими коштами [5, с. 78].

Фахівці визначають, що кредитні відносини – це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням вартості (коштів) у позику та поверненням її разом з певним відсотком.

Об'єктом кредитних відносин є вартість, яка надається в позику задля отримання прибутку.

Суб'єктами кредитних відносин можуть бути будь-які самостійні підприємства. Кредитні відносини характеризуються тим, що їх суб'єктами виступають дві сторони, одна з яких у рамках конкретної кредитної угоди називається кредитором, а інша – позичальником. Грошові чи товарно-матеріальні цінності, витрати або виконана робота та надані послуги, щодо яких укладається кредитний договір, є суб'єктом кредиту.

Кредит – це важлива економічна категорія, яка забезпечує трансформацію грошового капіталу в позичковий та відображає відносини між кредиторами та позичальниками. Його внутрішня сутність проявляється в структурі, видах, функціях та закономірностях руху. Кожен вид кредиту характеризує певний аспект його внутрішнього змісту, а в сукупності види кредитів дають чітке уявлення про структуру кредиту та його рух у межах товарної та грошової форм.

На сучасному етапі широко застосовуються кредити в негрошових формах, а саме товарний кредит, оренда та лізинг, що є її різновидом. Товарний кредит – це короткостроковий кредит, який одне підприємство надає іншому в товарній формі через відстрочку платежу за поставлену продукцію (кредит постачальника). За товарного кредиту боржник може оформляти своє зобов'язання у вигляді векселя, тобто документа, який дає право його власнику одержати зазначену у векселі суму в установленний термін. Товарний кредит застосо-

вується переважно як засіб розширення сфери ринку та збільшення обсягу продажу продукції.

Спеціальною формою довгострокового кредиту є оренда, тобто договірне, строкове, платне володіння й користування майном. Орендодавець надає в розпорядження орендаря певне майно на обумовлений термін за прийнятну для обох сторін орендну плату.

Поширеним у світовій практиці різновидом оренди є лізинг, коли орендодавець, тобто лізингове підприємство (лізингодавець), купує об'єкти оренди (передусім, устаткування) у підприємств-виробників та передає їх в оренду на певних умовах. По закінченні терміну оренди її об'єкти (залежно від умов договору) або повертаються лізингодавцю, або орендуються на новий термін, або викупаються орендарем.

Переваги лізингу полягають в такому. Лізинг дає змогу швидко реагувати на зміни кон'юнктури, оновлювати капітал, не вдаючись до великомасштабних інвестицій, уникати морального старіння обладнання. Він дає можливість підприємцям модернізувати нове виробництво без мобілізації великих фінансових ресурсів. Для дрібних, середніх фірм та приватних підприємств лізинг часто є єдиною можливим способом фінансування інвестицій. Лізингова угода більш гнучка, ніж позика, оскільки дає можливість виробити зручну для покупця схему фінансування [1].

Позика завжди припускає обмежені терміни та розміри погашення. Лізингові платежі за домовленістю сторін можуть бути щомісячними, щоквартальними тощо, а суми платежів можуть різнитися. Ставка може бути фіксованою та плаваючою. Іноді погашення може здійснюватися після отримання виручки від реалізації товарів, проведених на устаткуванні, взятому в лізинг, або може бути скомпенсована зустрічною послугою, що дає змогу підприємствам без різкої фінансової напруги оновлювати виробничі фонди. Орендна плата належить до витрат виробництва та знижує у лізингоодержувача оподаткований прибуток. Ризик старіння обладнання повністю лягає на орендодавця. Орендар має нагоду поступового оновлення свого парку устаткування.

Міжнародний лізинг часто дає змогу орендарю користуватися податковими пільгами країни орендодавця за рахунок зниження орендних ставок.

Лізинг дає змогу включати в собівартість продукції відсотки за отримані позикові кошти, зокрема кредити банків, які використовуються суб'єктами лізингу для здійснення операцій фінансового лізингу, а також лізингових платежів. Він дає змогу знижувати податок на прибуток, оскільки лізингові платежі у лізингоодержувача належать до витрат.

Дослідження показало, що лізинг є популярною бізнес-стратегією завдяки таким перевагам:

– замість того, щоби сплачувати всю вартість активу авансом, лізингоодержувач сплачує загальну вартість протягом низки періодів, що зменшує перевищення його грошових потоків

у певний період; платежі за використання активу виникають саме тоді, коли актив генерує грошові потоки, що робить його більш керованим;

- лізинг адекватно охороняє лізингоодержувача від ризику застарівання, тобто ризику втрати корисності активів через швидкі зміни в технології; лізингоодержувач може коригувати строк оренди таким чином, щоби він більше не обтяжувався активом, коли він більше не є ефективним для експлуатації;

- для підприємств, які вже мають високий борг, лізинг є засобом отримання фінансування без погіршення їх співвідношення заборгованості, тобто отримання позабалансового фінансування;

- оскільки лізингодавець володіє активом під час та після терміну оренди, вища гарантія, як правило, приводить до зниження вартості лізингу для лізингоодержувача, ніж вартість фінансування, яку він буде сплачувати в разі придбання того ж активу;

- оскільки орендована оренда за орендованого активу є вищою за відповідний амортизаційний рахунок у разі володіння активом, лізинг може привести до зниження податку для лізингоодержувача внаслідок більш високих податкових відрахувань, тобто оренди оренди.

Зазначимо, що лізинг пропонує гнучкість, наприклад лізингоодержувачу може знадобитись актив протягом шести місяців, а термін корисного використання активу може становити 5 років. У такій ситуації придбання активу може не бути практичним варіантом, тоді як лізинг може запропонувати термін, що відповідає вимогам лізингоодержувача [3].

Слід зауважити, що є також недоліки лізингу, які полягають у такому:

- орендар втрачає на підвищенні залишкової вартості устаткування (зокрема, через інфляцію);

- якщо в результаті науково-технічного прогресу виріб морально застаріває, то орендні платежі за нього не припиняються до кінця контракту;

- вартість лізингу більше позики, але оскільки ризик застарілого устаткування лягає на орендодавця, то він бере велику комісію для компенсації.

Досить часто на практиці відбувається ототожнення понять лізингу та оренди, хоча насправді вони мають різне значення. Це пов'язане з тим, що вітчизняна законодавчо-нормативна база характеризується внутрішньою неузгодженістю та відсутністю єдиного підходу до розуміння сутності категорій лізингу та оренди щодо їх регулювання у сфері правових відносин, бухгалтерського та податкового обліку.

Хоча оренда та лізинг не тотожні одне одному, були виділені спільні риси зазначених категорій:

- оренда та лізинг характеризуються платністю та строковістю, оскільки є наданням фізичною або юридичною особою у тимчасове користування предмета оренди (лізингу) іншим фізичним або юридичним особам за визначену плату на певний термін;

- оренда, як і лізинг, може бути оперативною та фінансовою; вважаємо, що господарюючому суб'єкту

вигідніше за короткострокової потреби (до одного року) необоротних активів взяти їх в оренду; за середньо- та довгострокової потреби (рік і більше) в необоротних активах краще придбати їх за лізинговою схемою; також лізинг краще використовувати, якщо господарюючий суб'єкт хоче по завершенні договору отримати орендований об'єкт у власність (для подальшого використання або продажу).

Відповідно до П(С)БО 14 «Оренда» оренда – це угода, за якої орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку [2]. Однак з цим неможливо погодитися з таких підстав:

- 1) бухгалтерським стандартом не передбачено обов'язковість повернення орендодавцю об'єкта оренди після закінчення терміну операційної оренди; це свідчить про те, що класифікація виду оренди залишається за бухгалтером;

- 2) у стандарті немає конкретного визначення операції щодо продажу активу з укладанням угоди про його одержання продавцем в оренду; деякі бухгалтери-практики спробували назвати таку операцію зворотною орендою.

Лізингові відносини лізингодавця та лізингоодержувача на перший погляд нагадують звичайний договір оренди, але насправді мають місце суттєві відмінності:

- лізингодавець під час укладання договору про фінансовий лізинг ще не є власником предмета лізингу, тому відносини фінансового лізингу, згідно з п. 1 ст. 806 «Договір лізингу» Цивільного кодексу України, відповідають поняттю непрямого лізингу;

- предмет лізингу передається на визначений строк, мінімальний поріг, а саме один рік, передбачено п. 2 ст. 1 «Визначення фінансового лізингу» Закону України «Про фінансовий лізинг»;

- лізинговий платіж, на відміну від орендної плати, має чітко визначену структуру [2].

Відповідно до п. 2 ст. 16 «Лізингові платежі» Закону України «Про фінансовий лізинг» лізингові платежі включають:

- суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу;

- платіж як винагороду лізингодавцю за отримане в лізинг майно;

- компенсацію відсотків за кредитом;

- інші витрати лізингодавця, що безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу.

На підставі вищенаведеної інформації слід відзначити таке:

- 1) сфера застосування оренди є ширшою порівняно зі сферою застосування лізингу (на відміну від оренди, предметом лізингу не можуть бути земельні ділянки та природничі масиви);

- 2) коло суб'єктів лізингу є ширшим, ніж оренди (поява третього суб'єкта за лізингових відносин значно ускладнює систему взаємовідносин щодо фінансових та організаційних аспектів);

3) законодавством про оренду не передбачено мінімальний строк, на який має укладатися договір оренди, тоді як відповідно до п. 2 ст. 1 «Визначення фінансового лізингу» Закону України «Про фінансовий лізинг» лізингова угода укладається мінімум на один рік;

4) лізингодавець, на відміну від орендодавця, первісно не є власником предмета договору лізингу;

5) обов'язковою умовою лізингу є те, що предмет, який передається в лізинг, може бути використаний виключно для досягнення підприємницьких цілей.

До основних проблем, що значно перешкоджають розвитку лізингових відносин в Україні, слід віднести:

- несформованість на загальнодержавному рівні політики перспектив розвитку лізингового кредиту;
- надто жорстку систему оподаткування лізингових операцій;
- низький попит на товари вітчизняного виробництва;
- низьку платоспроможність усіх категорій споживачів під час імпорту товарів;
- недосконалу нотаріальну реєстрацію договорів лізингу;
- слабку державну підтримку, відсутність податкових пільг, зокрема для структур, готових надати довгострокове кредитування [4].

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки. В умовах сьогодення лізинг в Україні є найбільш ефективним засобом довгострокового фінансування під час придбання основних засобів. Проведена порівняльна характеристика економічної сутності лізингу та оренди дала можливість виокремити спільні та специфічні риси досліджуваних категорій з урахуванням положень законодавчо-нормативних актів та дає змогу стверджувати, що для точного налаштування забезпечення господарського механізму, корегування його роботи згідно з економічної ситуацією доцільно використовувати кредити в негрошових формах, а саме лізинг та оренду, тому перед укладенням будь-якого контракту слід оцінити всі параметри лізингу та оренди, щоби вибрати відповідний спосіб отримання майна в користування.

Хоча лізинг тісно пов'язаний з орендою, він є ширшим поняттям, оскільки містить одночасно якості інвестиційної та орендної діяльності. Впровадження лізингових операцій сприятиме оновленню основних засобів завдяки збільшенню доступу суб'єктів господарювання до зовнішніх джерел фінансування інвестицій та спрямуванню вивільнених коштів на інші господарські потреби.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page8> (дата звернення: 25.04.2019).

2. Васильчишин О.В., Гетьман О.М. Лізинг як пріоритетний напрямок економічного зростання України *Економічний аналіз*. 2011. № 8. Ч. 1. 34 с.

3. Лещенко М.И., Бочков В.Е., Демин Ю.Н., Кацыв Д.И. Международная практика лизинга : учебное пособие. Москва : МГИУ, 2002. 118 с.

4. Петрашевська А.Д. Фінанси підприємства зв'язку : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2009. 76 с.

5. Витрянский В.В. Договор аренды и его виды. Москва : Статус, 2001. 300 с.

6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2019).

7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2> (дата звернення: 05.05.2019).

8. Кабатова Е.В. Лизинг: правовое регулирование, практика. Москва : Инфра, 2000. 312 с.

9. Клименко І.В. Лізинг транспортних засобів: теоретичні складові та моніторинг сучасного стану. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1 (25). С. 103-123.

10. Литвиненко І.Ю. Класифікація оренди для потреб бухгалтерського обліку. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1746/1/20.pdf> (дата звернення: 05.05.2019).

REFERENCES:

1. Ghospodarskyj kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV/ Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page8> (accessed: 25 April 2019).

2. Vasylychshyn O.V., Ghetjman O.M. (2011) Lizyngh jak priorityetnyj napryamok ekonomichnogho zrostannja Ukrainy [Leasing as a priority direction of Ukraine's economic growth], vol. 8.

3. Leshhenko M.Y., Bochkov V.E., Demyn Ju.N., Kaciv D.Y. (2002) Mezhdunarodnaja praktyka lyzyngha [International practice of leasing].

4. Petrashevsjka A.D. (2009) Finansy pidpryemstva zv'jazku [Finance company communications]. Odessa : Fenix (in Ukrainian).

5. Vitryanskiy V.V. (2001) Dogovor arendy i ego vidy [Lease agreement and its types] Moscow : Status (in Russian).

6. Cyvilnyj kodeks Ukrainy vid 16 sichnja 2003 r. № 435-I. Available at: <http://www.minfin.gov.ua> (accessed: 5 May 2019).

7. Podatkovyj kodeks Ukrainy 02.12.2010 № 2755-VI. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2> (accessed: 5 May 2019).

8. Kabatova E.V. (2000) Lizing: pravovoe regulirovanie, praktika [Leasing: legal regulation, practice]. Moscow : Infra (in Russian).

9. Klymenko I.V. (2013) Lizyngh transportnykh zasobiv: teoretychni skladovi ta monitoryng suchasnogho stanu [Vehicle leasing: theoretical components and monitoring of the current state]. Problemy teoriji ta metodologiji bukhghalterskjogho obliku, kontrolju i analizu [Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis], vol. 1, no. 25, pp. 103.

10. Lytvynenko I.Ju. Klyasyfikacija orendy dlja potreb bukhghalterskjogho obliku [Classification of leases for accounting purposes]. Available at: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1746/1/20.pdf> (accessed: 5 May 2019).